

Recordant Joan Fuster

Carles Montpart Tura

*Què en pensaria Joan Fuster, del procés de transició nacional que estem vivint actualment? Segurament que n'estaria content i que el veuria com a necessari i esperançador, però probablement també seria el primer a denunciar-ne les mancances i les renúncies. Fuster, sens dubte l'assagista català més important del segle passat, a més de 20 anys de la seva mort ens pot seguir acompanyant amb els seus textos. I una bona manera d'aproximar-nos a la seva vasta obra pot ser el llibre *Antologia de Joan Fuster*, publicada recentment per l'editorial de Benicarló Onada edicions.*

De la poesia a l'assaig

Joan Fuster i Ortells (Sueca, Ribera Baixa, 1922- 1992) va néixer en una família de procedència pagesa en la qual el seu pare fou el primer a no dedicar-se al conreu de la terra, ja que aprengué l'ofici de tallista d'imatges, activitat que compaginà amb la de professor de dibuix. Fuster comença el 1943 els estudis de Dret a la Universitat de València i l'any següent ja publica a *Las Provincias* el seu primer article de crítica literària en català: *Vint-i-cinc anys de poesia valenciana*. Del 1946 al 1956 codirigeix amb Josep Albi la revista *Verbo* i a partir de 1947, ja llicenciat en Dret, exerceix —sense gaire vocació— d'advocat a Sueca, la vila on va néixer i on residirà sempre.

En aquests anys, marcats per una profunda formació autodidacta, col·labora periòdicament a la premsa, una de les facetes més constants de la seva producció: escriu per a *València*, *Levante*, *Jornada* i també per al setmanari de Barcelona *Destino*, així com per a algunes revistes catalanes de l'exili mexicà. Més endavant, ho farà a *La Vanguardia*, *El Correo Catalán*, *Serra d'Or*, *Tele-Exprés* i al diari *Avui*, entre d'altres, fet que el converteix en

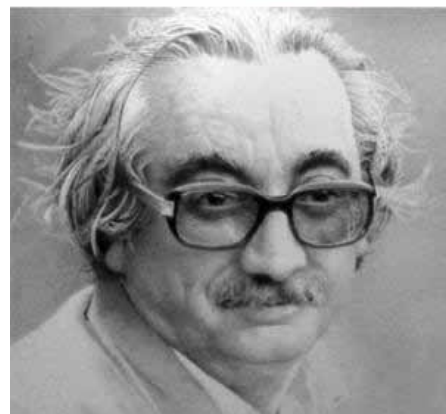
un dels periodistes més prolífics d'aquesta època. Paral·lelament, Fuster inicia la seva obra poètica, en la qual destaquen *Sobre Narcís* (1949), *Ales o mans* (1949), *Terra en la boca* (1953) i *Escrit per al silenci* (1954). La poesia fusteriana, que recollirà després en el volum *Set llibres de versos* (1987), s'insereix en una línia existencialista i reflecteix les preocupacions socials del moment.

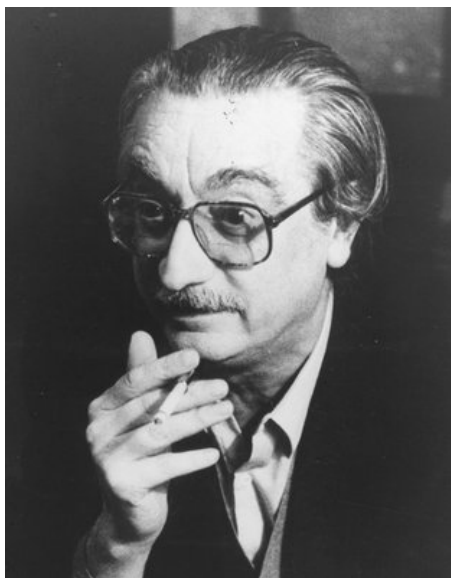
Antologia de Joan Fuster

A càrrec de Vicent Terol

onadaedicions.com

IMPRESINDIBLES, 1

Joan Fuster

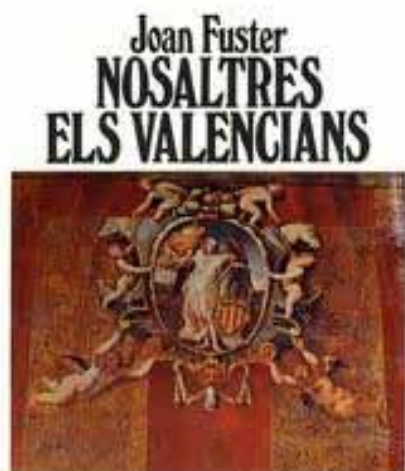
Nosaltres els valencians

L'any 1954 el filòleg i editor Francesc de Borja Moll li edita a Mallorca l'assaig d'estètica *El descrèdit de la realitat*, punt d'inici de la que serà la seva brillant carrera d'assagista. L'estil de Fuster —que s'insereix en la tradició de l'humanisme moral clàssic que arrenca d'Erasme de Rotterdam i Montaigne i que passa pels enciclopedistes francesos— ja destaca des d'aquest primer llibre pel seu caràcter incisiu i per un ús hàbil i precís de l'adjectivació. A aquesta obra en seguiran d'altres com *Les originalitats* (1956), *Diccionari per a ociosos* (1964) i *L'home, mesura de totes les coses* (1967), entre moltes d'altres.

En aquesta última, per exemple, hi trobem reflexions al més pur estil fusterià: textos no gaire llargs, carregats d'escepticisme i elaborats amb frases contundents —sovint brillants— amb un sentit molt precís de la puntuació i d'un contingut de gran abast temàtic. L'autor tant ens parla del paper de l'intel·lectual al llarg de la història com de l'avarícia o del sentit de l'humor. Tant analitza el sentiment d'enveja al llarg del temps com es permet fer una petita teoria sobre la memòria o els eslògans publicitaris. La ploma afilada —el bisturí, gairebé es podria dir— i la frase contundent de l'autor de Sueca, esdevé una lúcida eina d'anàlisi que per al lector actual, malgrat els anys passats des de la seva redacció, continua sent una autèntica delícia per a la intel·ligència.

És en aquests anys, també, que Fuster enceta un altre aspecte cabdal de la seva obra: l'assaig de tipus erudit —però també políticament compromès— sobre la història i la cultura catalanes, es-

pecialment centrat en la història política i cultural del País Valencià. I ho farà en un ambient totalment hostil, on la censura i la falta de mitjans que es facin ressò de la seva obra serà constant. El 1962 publica *Nosaltres els valencians*, llibre essencial per conèixer la història, la cultura i els problemes d'identitat nacional del País Valencià, un autèntic revulsiu entre sectors immobilistes de la societat valenciana. Arran d'aquest llibre —que Fuster reconeix que l'escriu perquè és el llibre que li hauria agradat de llegir—, però sobretot a partir de la publicació de *El País Valencià* (1962), en què l'autor desmitifica alguns dels tòpics intocables valencians, l'autor és objecte d'amenaques i les falles de l'any següent culminen amb la "cremà" en efígie de Fuster. Jaume Pérez Montaner, estudiós de l'obra de Fuster, diu de *Nosaltres els valencians*: "*La seva significació històrica ha estat tan remarcable que es pot parlar des de la nostra perspectiva actual d'un abans i un després*".

Caricatura de Joan Fuster

d'aquesta obra en qualsevol referència a la cultura i la consciència nacional del País Valencià". Pertanyen a la mateixa línia les obres *Qüestió de noms* (1962), *Combustible per a falles* (1967) i *Un país sense política* (1976).

Quant a la crítica i a la història literàries, són també remarcables els seus estudis sobre Joan Salvat-Papasseit, Salvador Espriu i Josep Pla, recollits al volum *Contra el noucentisme* (1978), així com els textos que dedica, sempre amb el seu estil esmolat i clarivident, als grans clàssics valencians sant Vicent Ferrer, Isabel de Villena, Ausiàs March o Joan Roís de Corella. Finalment, i pel que fa als treballs de Fuster d'anàlisi més pròpiament històrica, podem destacar *Poetes, moriscos i capellans* (1962), *El bandolerisme català: la llegenda* (1963) i *La decadència al País Valencià* (1963).

Els aforismes

L'obra de Fuster, a més de ser diversa quant a temes, també ho és en tècniques i gèneres. A part de l'assaig pròpiament dit, destaca especialment el conreu sistemàtic que va fer l'autor de l'aforisme i del diari íntim. Ell mateix havia declarat: "*Per a mi, i des de sempre, l'aforisme ha constituït una opció literària particularment temptadora. Fixar una idea o una observació en poques paraules, tot procurant que el resultat tinga un mínim d'agudeses alhora conceptual i expressiva, és tota una aventura de la intel·ligència*". Pel

que fa a aquest gènere, va publicar *Judicis finals* (1960) que més endavant, amb l'afegit de *Proposicions deshonestes*, va constituir el volum *Consells, proverbis i insolències* (1968). Tota aquesta producció aforística, més totes les sentències que s'han pogut espigolar en el conjunt de la seva obra, està recollida actualment a *Aforismes* (2000), volum 9 de la Biblioteca Joan Fuster de l'editorial Bromera. El llibre presenta un total de 1.274 aforismes que permeten fer-se una magnífica idea de l'estil fusterià aplicat a les màximes. L'índex temàtic que hi ha al final és molt útil tant per fer-nos adonar de la gran diversitat d'interessos de l'autor —es podria dir que Fuster hi toca tots els temes possibles— com per permetre'ns fer una cerca determinada. Per exemple, **tortuga**: *La tortuga no ha deixat de ser un animal filosòfic. Observeu-la.* (p. 127) Una sentència que, en honor a la revista que ens acull, podríem modificar canviant l'última recomanació per "Llegiu-la".

Quant al diari íntim, destaquen *Figures de temps* (1957) i *Indagacions possibles* (1958) —recollits posteriorment a *Diari 1952-1960*, dins el volum II de les Obres completes (Edicions 62, 1969)— i *Causar-se d'esperar* (1965), on Fuster recull una sèrie d'assaigs, d'extensió variable i sobre multitud de temes, presentats en forma d'un dietari alhora frívol i sever i que tant aviat són reflexions sobre l'actualitat del moment com especulacions de caire més intemporal.

De tota aquesta producció literària que hem anat comentant, i especialment per a aquells lectors que no coneguin encara l'obra fusteriana, és una bona oportunitat la lectura a la qual fèiem referència a l'inici del nostre article: *Antologia de Joan Fuster* (Onada Edicions, 2013). Es trac-

ta d'una breu però ben triada antologia de textos de Joan Fuster que permeten fer un tast dels diversos gèneres que l'autor de Sueca va conrear i del particular estil que utilitzava. L'obra, que compta amb un il·lustrador pròleg a càrrec del responsable de l'antologia, Vicent Terol, presenta diversos articles sobre la història i la cultura del País Valencià, una petita selecció d'aforismes, diverses entrades dels *Diaris* i tretze articles del *Diccionari per a ociosos*, d'entre els quals jo destacaria el del mot *Amor*, en què Fuster ressegueix la concepció de la passió amorosa des dels trobadors dels segles XII i XIII fins als anys 60, època en què es va escriure el text.

Premis i bombes

L'any 1975 Joan Fuster rep el Premi d'Honor de les Lletres Catalanes i l'11 de setembre de l'any següent el seu domicili sofreix un atemptat amb bomba que causa importants destrosses a la biblioteca i l'arxiu. Dos fets que representen la cara i la creu de la repercussió cívica de la seva obra. El màxim reconeixement, per una banda, i, per l'altra, l'acarnissament sobre la seva figura i

la seva obra per part dels sectors més reaccionaris de la València del moment, allò que se'n va dir el "búnquer-barraqueta".

El 1983 Fuster s'incorpora com a professor contractat a la Universitat de València per impartir-hi l'assignatura d'Història de la Llengua. El mateix any és distingit amb la Medalla d'Or de la Generalitat de Catalunya i un any més tard és investit doctor honoris causa per la Universitat de Barcelona i per la Universitat Autònoma de Barcelona. El 1985 es doctora en Filologia catalana a la

Universitat de València amb l'estudi i l'edició de *La regla del convent de Sant Josep de València* i el 1986 obté la càtedra de literatura a la Universitat de València. Els darrers anys de la seva vida suspèn gairebé del tot l'activitat pública i més directament política, i es dedica a la investigació i a la càtedra universitària. Fruit d'aquest treball són els estudis aplegats a *Llibres i problemes del Renaixement* (1989). Fuster mor a Sueca el 21 de juny de 1992.

Ens preguntàvem al principi com veuria Joan Fuster el procés cap

a la independència que la societat catalana ha encetat els darrers anys. La relectura de l'opuscle *Ara o mai* (Tres i Quatre, 1981), on amb una gran lucidesa l'autor mostrava les febleses —i les trampes— de la Transició i la necessitat d'avançar nacionalment de manera conjunta a tots els Països Catalans, ens fa pensar que en els ullets expressius que s'amagaven darrere les gran ulleres de pasta que portava hi trobaríem una mirada il·lusionada però expectant. Una mirada que ens és possible de recuperar, gràcies a Youtube, en l'entrevista que li va fer l'any 1977 Montserrat Roig per al programa de TVE *Personatges*, on podem veure entrevistadora i entrevistat fumant compulsivament —imatge impossible d'imaginar avui dia en un plató de televisió— i conversant, que era una de les activitats preferides de Fuster —i sobre la qual havia teoritzat força— sobre els elements centrals de la seva obra literària (<http://www.youtube.com/watch?v=8iQ9NI2N7C4>). És també molt complet i interessant el reportatge produït per la Universitat de València l'any 2013 *Ser Joan Fuster* (<http://www.youtube.com/watch?v=8iQ9NI2N7C4>), en què es fa una bona síntesi de la vida i l'obra de l'autor valencià. Tot plegat, doncs, una bona invitació a rellegir —o a descobrir— un dels nostres grans clàssics.

www.electracaldense.com

l'electra

Pl. Catalunya, 6
08140 Caldes de Montbui
Tels: 938 650 133
938 650 585
900 181 776